

Furkan alıřqan

MEZZO MORTE

ŐEİRLƏR

Kitab "Qobustan" dergisinin 2024/Yaz sayının
Poeziya əlavəsidir.

Furkan Çalışqan. MEZZO MORTE
Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2024, 88 səh.

Ölçü: 120x185 mm
Cild: yumşaq
Çapa imzalandı: 15.04.2024

Tərcümə: Aysel Xanlarqızı Səfərli
Mətn dizaynı: Rəhilə Şamil
Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı
Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76
Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mobil: (+994 55) 212-42-37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az
www.fb.com/Qanunpublishing
www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-38-933-3

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.
© Qanun Nəşriyyatı, 2024

Çağdaş türk poeziyasının istedadlı nümayəndələrindən biri olan Furkan Çalışqanın şeirləri Azərbaycan oxucusuna ilk dəfə təqdim olunur. İntellektual poeziya nümunələri fərqli bir ovqatı, düşüncəni ifadə edir. İlk şeirdən sonuncuya qədər şairin lirik-psixoloji dünyasına dalmaq imkanınız olacaq! Bunlar düşüncə və duyğunun qarşılıqlı vəhdətindən doğulan nəğmələrdir!

PƏRVİN

Yeni əsrin şeirləri... Suallar poeziyası!

Çağdaş türk poeziyasının qeyri-adi, orijinal nümayəndələrindən biri olan Furkan Çalışqanın şeirlərini ardıcıl oxuyanda fərqli duyğu və düşüncələr bir-birini əvəz edir. İlk baxışdan son dərəcə səmimi, hətta etiraf kimi açıq görünən poetik nümunələrin bir çoxunun alt qatında sirr var. Furkan bəyin şeirləri Azərbaycan oxucusuna ilk dəfə təqdim olunduğu üçün onlar haqqında bir az ətraflı söz açmağı özümə borc bildim.

Azərbaycan ədəbi-mədəni cəmiyyətində 55 ildir ki, sevilərək oxunan «Qobustan» sənət dərgisinin 2024-cü il üçün ilk sayını Türkiyə ədəbiyyatı, mədəniyyəti, incəsənətinə həsr etdik. Bu dəfə dərginin poeziya əlavəsi olaraq Furkan Çalışqanın şeirlərini də oxucularımıza təqdim edirik. Ümumiyyətlə dərgini çapa hazırladıqca iki qardaş xalqın mədəniyyəti

yətinin, ədəbiyyatının, tarixinin, dilinin yaxınlığına, eyniliyinə bir daha əmin olduq. Və elə Furkan bəyin də şeirləri ümumtürk ədəbiyyatının, ələlxüsus poeziyasının yetişdiyi, gəlib çatdığı məqam kimi qavranır.

Bu lirik parçaları qədim və zəngin türk poeziyasının ardı kimi də anlamaq olur, dünya, xüsusən Avropa modernist şeirindən gələn ənənələrin təcəssümü kimi də... Həmçinin bu əsərlər poeziyanı hər zaman düşündürən, şeirin diqqət mərkəzində olan problemləri, ağırları ifadə etməklə yanaşı, müəllifin öz bioqrafiyası, taleyinin, yaşantılarının şərhi təsiri bağışlayır. Və bu şeirlər ilk növbədə intellektual, duyğulu, düşünən bir insanın, şairin oxucusu ilə dərdləşməsi, bölüşməsi hesab edilə bilər. Sanki Furkan bəy şəxsi yaşantılarını real həyat yox, şeir kimi qəbul edir, sadəcə düşüncəsini bölüşür və bu, poeziya olur. Eyni zamanda bu poetik nümunələrdə dünya mədəniyyətinə, ədəbiyyatına, tarixinə bələd şairin intellektual «göndərmələri», müasir terminlə desək – «link»ləri maraqlı doğurur.

Şeirləri ümumiləşdirsək, onları bir tezis altında birləşdirməyə çalışsaq, ilk ağıla gələn – suallar poeziyası – ifadəsidir. Axı həqiqətən şair daim narahat olan, həm özünün, həm də dünyanın suallarına cavab axtaran insandır.

Sabah çoxmu uzaqdır?

Necə gedə bilərəm məndən sənə?

Kim demişdir ki, yoxdur şairlərin peşə xəstəliyi?

Hər zaman işə yaramazımı ilk öyrəndiyin dua?

Ayrı-ayrı şeirlərdən seçdiyim bu tipli sualların sayını dəqiq bilmirəm. Çünki mənə görə, şeirlərdə birbaşa verilməyən, sonunda sual işarəsi qoyulmayan sorular da az deyil. Şairin niyyəti bunların cavabını tapmaq deyil, oxucunu bu haqda düşündürməkdir:

Faydalı sonları bilmirəm

Nə də karyera hesablarını.

Artıq nə günəşi yaradan şəhərləri,

Nə də ki, dünyanı.

Sən dəqiq hesabdın,

Mən qalıq, kəsir...

Axısqa, hanı 1946-cı il?

Axısqa türklərinin 40-cı illərdə başlarına gətirilən müsibət tarixdən məlumdur. Amma şeir bunu necə deyə bilər? Yaxud bu, onsuz da dəhşət olan həqiqəti şeir dilində necə «gizlətmək» olar?! Məncə,

elə bu cür... Uşaq kimi; elə de heç kəs anlamasın, ağrımasın, kədərlənməsin...

Qəribədir ki, bu şeirlərdə nə şairin, nə də onun lirik qəhrəmanının yaşını müəyyən etmək mümkün olur. «Velosipedin yanında qaçan uşaq» şeirində şair elə həmin uşaqdırsa, «Naringi qabıqları, yaxud Vaqnerdən qanamalı...»da ürkək yeniyetmədir. Amma həm də öz taleyinə və dünyanın gəlişinə-gedişinə müdrik ədası ilə tamaşa edən ağsaqqaldır.

*Hər kəs öz ölümünə boyun əyməlidir,
Yenə də nəfəsimizi dərsək olar,
bu da bir ehtimal.*

Ölüm poeziyanın əbədi və əzəli mövzusudur, təbii. Amma onun insan və həyat üzərində qələbə olmasını, insanın sonuca bir faciə qəhrəmanı obrazını qürurla yaşamaq məcburiyyətini belə orijinal deyimlə ifadə etmək də şairin üzərinə düşür. Ümumiyyətlə bu şeirlərdə müəllif dünyanın dərдинi öz şəxsi ağrısına çevirmiş insan kimi görünür. Yaxud da şair bunları etiraf etdiyi, önə çəkdiyi, qabartdığı üçün dərd kimi qavranır... Axı hansısa ağrıdan qurtulmaq üçün ilk növbədə onu etiraf etmək, onun varlığını təsdiq etmək lazımdır. Məhz bu andan başlanır yaraların sağalması. Və bu «yaralar» dərinliyinə, miqyasına, əhatə dairəsinə görə fərqləndirilmir:

*Xəzərdə bir qocanın məmləkətdir çəliyi.
Bilmirəm, sən varmısan, sevgilim,
hüzün kataloqlarında...*

*Yaxın Şərq dünyası ağrı-acı.
Kim demişdi ki, yoxdur
Şairlərin peşə xəstəliyi?!*

Eyni şeirdən gətirdiyim nümunələr dediyim fikri təsdiq edir əslində. Xəzər sahilində çəliyinə - deməli, təkliyinə, qocalığına, zəifliyinə söykənmiş ixtiyar bir insanın gətirdiyi hüznə «Ağrı-acı içində olan Şərq dünyası»nın ağrısı yan-yanaşdır və şair bunların hər birini öz daxili aləmindən keçirib oxucusuna anladır. Amma eyni zamanda da dünyanı sarmış böyük bəlalərin qarşısında sözün-sənətin gücsüzlüyünü də dərk edir. «Adsız» şeirində deyildiyi kimi:

*Heç vaxt qəhrəmanlıq göstərməyəcək
bu şeir.
Və siz ad qoymayacaqsınız ona.
Vaxtilə gözəl bir qadınmış kimi
batır günəş
iztirablı və hər zamankitək!*

Əlbəttə, dünyanı cənginə almış müharibə və fəlakətlərin içərisində sözdən qəhrəmanlıq ummaq

yersizdir, şair də bunu yaxşı bilir. Amma bununla belə, şairlə oxucu arasında ən sirli, mübhəm bir dərdləşmə kimi, şeirin az da olsa, təsəlli gücünü kim dana bilər ki? Amma:

*Məftillərə ilişən yun köynək kimi sözlər...
Narahatlıq hissidir özgənin bağçasında.*

Görünür, bunu bildiyi üçün şairin şeirlərində didaktikaya rast gəlinmir. Ondan ötrü şeir bir maarifləndirmə aləti, yaxud oxucuya ağılöyrətmə vasitəsi deyil. Özünü və duyğularını bölüşmə meydanıdır.

Furkan bəy şairlik istedadına malik olmaqla yanaşı, həm də redaktor kimi bir çox uğurlara imza atıb. Türkiyənin çox sevilən və maraqlı kitablar nəşr edən nüfuzlu nəşriyyatlarından biri olan «Ketebe»nin baş redaktorudur. Ötən il Ustad Anarın doğum günü tədbirləri çərçivəsində «Ketebe»nin qırmızı kitabxanasını ziyarət etmək, orada oxucularla görüşmək fürsətimiz oldu. Görüş ərəfəsində Anar müəllimin «Ağ liman», «Beşmərtəbəli evin altıncı mərtəbəsi» və «Təhminənin son sirri» bir kitabda yazıçı-tərcüməçi İmdat Avşarın çevirisində elə «Ketebe» yayınlarından işıq üzü görmüşdü. Oxuculara təqdim edilən bu kitabın araya-ərsəyə gəlməsində göstərilən həssaslıq, diqqət də bütün prosesi izləyən adam kimi gözümdən yayınmamış-